

Svar på skriftligt spørgsmål om vargproblemet i Sydvästra Finland och om att trygga näringarna och skolvägen för barn

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Ärade talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spørgsmål SS 203/2023 rd undertecknat av riksdagsledamot Saku Nikkanen /sd:

Hur säkerställer regeringen att stamvårdande jakt på varg kan inledas så snabbt som möjligt, och

på vilka andra sätt ämnar regeringen lindra vargproblemsituationen i sydvästra Finland, som skapar en betydande känsla av otrygghet och skada både bland familjer som möter vargen och för dem som håller näringslokaler som lider av de problem som vargarna medför?

Som svar på detta spørgsmål anför jag följande:

Vid jord- och skogsbruksministeriet följer och verkställer vi politiken för stora rovdjur enligt riktlinjerna i regeringsprogrammet. Enligt regeringsprogrammet: ”Rovdjurspolitiken ska skötas på ett sätt som också beaktar social hållbarhet. Stamvårdande jakt på stora rovdjur tryggas genom lagstiftningen. Det arbete som redan inletts för att möjliggöra stamvårdande jakt på varg fortsätter i enlighet med riksdagens beslut.”

Vid jord- och skogsbruksministeriet förstår vi att vargar orsakar såväl ekonomiska förluster för husdjursgårdar i form av skador som orsakas av vargar som oro för dem som arbetar inom branschen. Vargarnas närvaro och de skador de orsakar väcker fortfarande förståeligt nog illamående och oro hos människorna i områdena där vargar förekommer. Det är viktigt att medborgarnas bekymmer bemöts på ett ansvarsfullt sätt utan att underblåsa rädslan för rovdjur. Jord- och skogsbruksministeriet anser det vara viktigt att de vargrelaterade utmaningarna löses genom många olika åtgärder som också beskrivs i förvaltningsplanen för vargstammen.

I enlighet med regeringsprogrammet har jord- och skogsbruksministeriet berett en förordning som gäller maximiantalet dispenser som kan beviljas för att avvika från fredningen av varg. Vargförordningen, vars remisstid gick ut den 1 december 2023, tillåter 28 dispenser för jakt i andra områden än renskötselområdet under jaktåret 2023–2024. Förordningen gör det också möjligt att

bevilja dispens med stöd av artikel 16.1 e i habitatdirektivet, det vill säga på så kallade stamvårdande grunder. I Finland förekommer det förtätningar av varg som kräver stamvårdande jakt för att gallras. Jakt skulle göra det möjligt att bekämpa skador orsakade av varg och återställa vargarnas människoskygghet, som är en nödvändig egenskap med tanke på samexistensen mellan människa och varg. De egentliga besluten om dispens fattas dock av Finlands viltcentral enligt prövning från fall till fall. Förordningen träder i kraft den 8 december 2023.

För närvarande är vargen i Finland en strikt skyddad art utanför renskötselområdet enligt bilaga IV till rådets direktiv 92/43/EEG om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter (habitatdirektivet). Därför förväntas Finland skydda vargen och förbjuda jakt på varg.

Artikel 16.1 i habitatdirektivet tillåter emellertid medlemsstaterna att avvika från de skyldigheter som fastställs i det strikta skyddssystemet, förutsatt att ”det inte finns någon annan lämplig lösning” för att uppnå ett visst mål och att ”undantaget inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos bestånden av de berörda arterna i deras naturliga utbredningsområde”. De vanligaste målen som undantagen syftar till är att undvika allvarlig skada enligt artikel 16.1 b och anledningar som gäller allmän säkerhet eller andra tvingande orsaker som har ett allt överskuggande allmänintresse enligt artikel 16.1 c. För dessa tillstånd används i Finland termen ”skadebaserad dispens”.

Undantag från skyddet av arterna i bilaga IV kan också göras med stöd av artikel 16.1 e i habitatdirektivet. Direktivet ger inte någon konkret grund för användningen av detta undantagskriterium, utan överlåter det till medlemsstaten. Tillämpningen av undantagsgrunden i detta direktiv förutsätter dock att det mål som eftersträvas med undantaget anges i förväg. Målet kan i princip inte vara detsamma som i artikel 16.1 a–d i habitatdirektivet. I Finland används termen ”stamvårdande dispens” för de undantagstillstånd som avses i artikel 16.1 e i habitatdirektivet.

EU-domstolens förhandsavgörande (C-674/17) om stamvårdande jakt på varg förutsätter att man i dispensen tydligt definierar det mål som gör att man avviker från skyddet av vargen. Vidare förutsatte EU-domstolen att syftet med undantaget ska klart och tydligt underbyggas och att man med hänsyn till rigorösa vetenskapliga uppgifter ska kunna styrka att dessa undantag är ägnade att uppnå målet. Därtill ska man i dispensen fastställa att det mål som eftersträvas inte kan uppnås genom en annan lämplig lösning. Vidare konstateras i förhandsavgörandet att beslutsfattaren ska grunda bedömningen av inverkan på bevarandestatusen på rigorösa vetenskapliga bevis, men dessutom att man vid bedömningen avseende gynnsam bevarandestatus ska beakta den biogeografiska nivån, den riksomfattande nivån och den lokala nivån, men att man inte kan beakta vargar som lever i ett så kallat tredje land. I praktiken innebär detta stater som inte omfattas av bestämmelserna i habitatdirektivet – det vill säga Norge och Ryssland.

Stamvårdande jakt på varg är möjlig endast om Finlands viltcentral kan motivera att målet med jakten kan godkännas på det sätt som förutsätts i habitatdirektivet vid tillämpningen av artikel

16.1 e i direktivet och att målet inte kan uppnås genom en annan lämplig lösning. Dessutom måste Finlands viltcentral kunna påvisa att undantaget antingen inte äventyrar den gynnsamma bevarandestatusen för vargstammen eller, om arten ännu inte har en gynnsam bevarandestatus, inte äventyrar uppnåendet av en gynnsam bevarandestatus.

Den stamvårdande jakten på varg i Finland är alltså på ett avgörande sätt kopplad till EU:s rovdjurspolitik och det nationella handlingsutrymmet är ytterst snävt. För att vi i enlighet med regeringsprogrammet ska kunna säkerställa stamvårdande jakt på stora rovdjur bör vi i första hand få björnen, lodjuret och vargen överförda till bilaga V till habitatdirektivet. Särskilt i fråga om björn och lodjur finns det obestridligen starka grunder för detta, eftersom stammarna av båda arterna har en gynnsam skyddsstatus och har fördubblats under Finlands EU-medlemskap. Vid jord- och skogsbruksministeriet påverkar vi kommissionen för att den ska inleda ett förfarande enligt artikel 19 för att ändra bilagorna till habitatdirektivet i fråga om stora rovdjur i Finland eller i vidare bemärkelse i den boreala naturgeografiska zonen. Det är önskvärt att det datainsamlingsprojekt om vargpopulationer, deras storlek och nationella konsekvenser som Europeiska kommissionen publicerade i september ändrar kursen för EU:s rovdjurspolitik och ger nya riktlinjer. Kommissionen har i sitt meddelande konstaterat att kommissionen utifrån de insamlade uppgifterna beslutar om ett förslag som vid behov ändrar vargens skyddsstatus i EU, uppdaterar den rättsliga ramen och vid behov ökar flexibiliteten utifrån vargstammens utveckling. I genmålet har vi uttryckt att vi vid behov kommer att stödja kommissionen i de kommande faserna av processen.

Tyngdpunkten för förekomsten av varg i Finland har under de senaste åren i allt högre grad legat i väst. Vargreviren förekommer särskilt tätt i sydvästra Finland, där det också med tanke på befolkningen finns ganska tät bebyggelse. I sydvästra Finland finns det också relativt mycket föda för vargar, eftersom det till exempel finns vitsvanshjortar i området. Ändringen av den regionala tyngdpunkten i vargförekomsten påverkar inte nödvändigtvis antalet husdjursskador som orsakas av vargar. Husdjursskador som orsakas av vargar förekommer över hela landet utanför renskötselområdet. År 2022 orsakade vargarna i Finland 190 fall av husdjursskador som ska ersättas med stöd av viltskadelagen (105/2009) till ett värde av sammanlagt cirka 360 000 euro, varav 51 fall gällde hundskador (cirka 175 000 euro) och 82 fall fårskadador (cirka 151 000 euro).

Man kan ansöka om stöd och råd för att förebygga skador orsakade av vargar hos Finlands viltcentral, där man bland annat kan ansöka om bland annat stora rovdjursstaket. Jord- och skogsbruksministeriet beviljar Finlands viltcentral årligen cirka 500 000 euro för förhindrande av rovdjursskador. Med anslaget har man i huvudsak skaffat stora rovdjursstängsel. Elektrifierade rovdjursstängsel som sätts upp för att skydda får och nötkreatur är ett effektivt skydd mot skador från varg. Under den nuvarande finansieringsperioden för jordbruket (2023–2027) är det i enlighet med den nationella CAP-planen möjligt att ansöka om ersättning för objekt som främjar naturens mångfald och landskapsvården och som omfattas av avtal om skötsel av jordbruksnatur och landskap till exempel för rovdjursstängsel som skyddar mot vargar. För närvarande pågår också det fleråriga projektet SusiLIFE (2019–2025), där ett viktigt mål är att minska de husdjursskador som

vargen orsakar. I projektet kartlägger man bland annat gårdarna i riskområden, utarbetar förebyggande planer för dem och erbjuder bönder olika anordningar och metoder för att skydda djuren. Projektets tre planerare som är verksamma på olika håll i Finland har satsat stort på gårdsbesök och har fått beröm bland annat för att någon bemöter de oroliga gårdsägarna och funderar på skyddslösningar tillsammans med dem.

Det är viktigt att man även regionalt informerar om vargsituationen och erbjuder gårdarna med husdjur i området stöd för att förebygga skador. I sydvästra Finland liksom på andra håll i Finland har man grundat regionala revirsarbetsgrupper som koordineras av Finlands viltcentral och där olika intressentgrupper kan sinsemellan diskutera frågor som gäller vargarna. Grupperna har i uppgift att bland annat skapa en helhetsbild av vargsituationen i området och planera åtgärder samt stöda genomförandet av dem. Även Finlands viltcentrals regionkontor erbjuder rådgivning i frågor som gäller vargar med beaktande av regionala och lokala särdrag.

Husdjurs- och hundskador som orsakats av vargar, liksom av andra stora rovdjur, ersätts numera till fullt belopp och direkt efter att ersättningsansökan godkänts enligt viltskadelagen (105/2009). I situationer där vargar orsakar särskilt betydande skador och förebyggande åtgärder inte hjälper tillräckligt, kan vargen dödas med en skadebaserad dispens som beviljas av Finlands viltcentral.

I förvaltningsplanen för vargstammen (2019) tog man i bruk en tabell med fyra steg med vilken man fastställer beteende hos vargar som inte längre är skygga för människan. I förvaltningsplanen presenteras konkreta verksamhetsströklar för både polisen och Finlands viltcentral i situationer där vargens beteende orsakar fara eller utgör ett hot.

Polisstyrelsen har i januari 2022 uppdaterat anvisningen om polisens behörighet och verksamhet i situationer som gäller stora rovdjur och vildsvin. Enligt 2 kap. 16 § i polislagen (872/2011) har en polisman rätt att ta fast och som en sista utväg avliva ett djur som orsakar fara för människors liv eller hälsa eller betydande skador på egendom eller allvarligt äventyrar trafiken.

I situationer som försämrar den allmänna säkerheten och som inte är direkta med tanke på tillämpningen av polislagen men som ändå är återkommande har Finlands viltcentral behörighet att bedöma situationen och agera under de förutsättningar som föreskrivs i jaktlagen. Från Finlands viltcentral kan man till exempel ansöka om ett så kallat säkerhetsbaserat undantagstillstånd för att fördriva eller döda varg. Det finns alltså praxis med skadebaserad dispens, men praxisen är för närvarande inte särskilt smidig. Till exempel i fjol lyckades man utanför renskötselområdet med dispenspraxisen avlägsna endast en varg som orsakade skada. Vid det tillfälle som ordnades för intressentgrupper i slutet av oktober fördes en preliminär diskussion om att göra praxisen för dispens smidigare, men frågan måste diskuteras vidare på ett mer aktivt och målinriktat sätt än tidigare. Jag kommer att låta göra en utredning om detta, vars uppgift är att hitta både verksamhetsmässiga åtgärder och lagstiftningsåtgärder för att effektivare avlägsna vargar som orsakar skador.

Man måste hitta fungerande lösningar i vardagen för vargar som orsakar skada för att människan och vargen ska kunna samexistera.

Helsingfors 8.12.2023

Jord- och skogsbruksminister Sari Essayah